

Yusif Firdovsi oğlu Məmmədzadə
Azərbaycan Texniki Universiteti
Magistrant
yusifmemmedzade37@gmail.com

İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ QARABAĞ ƏRAZİSİ VƏ ƏTRAF YEDDİ RAYONDA AVTOSERVİSİN TƏŞKİLİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

İşğaldan azad olunmuş ərazilərin perspektivləri müxtəlif istiqamətlər üzrə respublikanın davamlı inkişafı üçün çox vacib rol oynayır. Qarabağın zəngin təbiəti, əlverişli coğrafi mövqeyi burada istehsal və xidmət sahələrinin kompleks inkişafına şərait yaradır. 30 ilə yaxın düşmən işğalında olan ərazilərdə nəqliyyat infrastrukturunu, maddi və texniki bazanın demək olar ki, tam məhv edilməsi aşkarlanıb. Regionda avtomobil sənayesinin inkişafı ilə əlaqədar avtoservis müəssisələrinin yaradılması zəruridir. Bu baxımdan, regionda nəqliyyat vasitələrinə göstərilən xidmətin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəlmiş tədbirlərin işlənilib hazırlanmasının zəruriliyi vacibdir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə avtomobilləşmə səviyyəsinin artması bu işə diqqətin daha da artırılmasını tələb edir.

Açar söz: *avtomobil servisi, nəqliyyat infrastrukturunu, əsas xidmətlər, təmir, xidmət*

Yusif Firdovsi Mammadzade

Organizational features of auto service in Karabakh territory released from occupation and surrounding seven region

Abstract

The sustainable development of the republic in various directions plays a very important role for the prospects of the liberated territories. The nature and rich potential of Karabakh create a complex of production and service areas here. The energy infrastructure, material and technical base of the territories occupied for almost 30 years have been almost completely destroyed. With the development of the automotive industry in the region, the establishment of car service enterprises is a repair. In this regard, it is important to improve the quality of vehicle safety services in the region. The increase in the level of motorization in the liberated territories requires further attention to this issue.

Key words: *car service, transport infrastructure, emergency services, repair, service*

Giriş

İşğaldan azad olunmuş Qarabağ ərazisi və ətraf yeddi rayon respublikanın strateji əhəmiyyətli, əlverişli coğrafi mövqedə yerləşən kifayət qədər iqtisadi potensiala malik əraziləridir. Bu ərazilərin tərəqqisi, yüksək innovasiyalar və texnologiyalar bölgəsinə çevrilməsi istiqamətində əhəmiyyətli işlərə başlanılıb. Respublikanın əsas prioritetlərdən biri Qarabağ və ətraf yeddi rayonun modernləşdirməsi və dirçəldilməsi nəticəsində “Böyük Qayıdış” planının həyata keçirilməsidir.

İşğaldan öncə Dağlıq Qarabağ və ətraf yeddi rayonda fəaliyyət göstərən dağ-mədən sənayesi və kənt təsərrüfatı respublika iqtisadiyyatında əhəmiyyətli rola malik olmuş və qeyri-neft sektorunun inkişafına əsl təsir göstərmişdir.

İşğal dövründə düşmənin məqsədyönlü şəkildə həyata keçirdiyi qeyri-qanuni istismar və etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində bu ərazilərdə bütün infrastruktur dağıdılmış və təbii insan resursları az olan və ya müharibələr səbəbindən boşaldılan kabus şəhərlərə çevrilmişdir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərə “Böyük Qayıdış” reallaşdırılması üçün ilkin layihələrə başlanılmış və həyatın yenidən bərpa olunması üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilir. Əsas diqqət göstərilən məsələlərdən biri də regionun dağıdılmış nəqliyyat şəbəkəsi və infrastrukturunun bərpasıdır.

Nəqliyyat infrastrukturunu vətəndaşlarımızın məskunlaşmasında, turizm potensialının inkişaf etdirilməsində və iqtisadi potensialın əlverişli inkişafına imkan yaradır. Qarabağ bölgəsini çox əhəmiyyətli nəqliyyat-logistika qovşağına çevirmək imkanları mövcuddur. Müasir nəqliyyat-logistika infrastrukturunun yaradılması layihələrinə beynəlxalq əhəmiyyətli logistik marşrutların yaradılması, dəmir yollarının çəkilişi, müasir tələblərə cavab verən şose yollarının salınması, hava limanlarının və avtonəqliyyat vasitələrinə servis xidmətinin təşkili üçün servis mərkəzlərinin yaradılması daxil edilmişdir.

Beynəlxalq əhəmiyyətli nəqliyyat logistika marşrutların yaradılması ilə Qarabağ regionundan keçərək Şərq-Qərb və Şimal-Cənub kimi önəmli iki beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinə yeni çıxış imkanı mümkündür. İşğaldan azad olunmuş ərazilər xüsusi ilə dağlıq Qarabağ bölgəsi turizm növlərində yüksək potensiala sahibdir. Bu layihələr üzrə, logistik marşrutların yaradılması və şose yollarının salınması ilə avtomobil yollarının uzunluğu 700 km-dən artıq olacaq. Sadalanan bu amillər yaxın illərdə avtonəqliyyat sferasında xidmət keyfiyyətinin artırılmasının xüsusi əhəmiyyət kəsb etməyə başlayacağını göstərir. Bu yolların bir qismi ən mürəkkəb relyef şəraitində inşa olunur. Otuz illik müharibə dövründən çıxmış, korlanmış yol örtüyü, sərt iqlim şəraiti ümumi nəqliyyat infrastrukturunun ömrünü qısaltmış və buda öz növbəsində hərəkətdə olan nəqliyyat vasitələrinə təsirsiz ötüşməyərək, bu avtomobillərdə müxtəlif tip imtina və nasazlıqların yaranmasına gətirib çıxaracaq. Son illərdə minik avtomobilləri ilə yanaşı yük avtomobillərin və avtobusların yaranan texniki baxış və təmir işləri üzrə tələbatı avtoservis xidmətlərinə aparılmağa başlandı. Bu səbəbdən işğaldan azad edilmiş şəhər və rayonlarda avtonəqliyyat təsərrüfatının inkişafı üçün və avtomobillərin texniki cəhətdən saz vəziyyətdə saxlanması üçün regionda bu cür xidmətlər göstərən avtomobil xidməti müəssisələrinin rolu artacağı gözlənilir.

Son illərdə yaranan imtina və zədələnmə ilə bağlı lazımı yardımı dərhal yerində təmin etmək üçün mobil servis xidməti təşkil etmə potensialına malik stasionar mərkəz xidmətləri rolu artmaqda olan, perspektiv sayılan xidmət segmentidir. Bu servis müəssisələri müxtəlif istiqamətlərdə xidmət sifarişini təmin edə bilər. İstiqamət dedikdə məkan və xidmət nomenklaturası nəzərdə tutulur. Son otuz ildə işğal altında olan Qarabağ regionunda yaradılan xidmət stansiyalarında praktik olaraq heç bir bina və müasir texnoloji avadanlıq olmamış, əksəriyyəti satış, satış öncəsi hazırlıq, texniki xidmət (TXS) və zəif uyğunlaşdırılmış binalarda (qarajlar, bina və tikili qapalı) təmir işlərində tətbiq edilmişdir.

Qarabağ ərazisi və ya ətraf yeddi rayonda servis mərkəzinin yaradılması üçün əhalinin həyat səviyyəsi iqtisadi-coğrafi mövqe və nəqliyyat vasitələrinin mövcudluğu əsasdır. Demografik göstəricilərinə və mövcud nəqliyyat vasitələrinin sayına görə avtomobil servisinin qurulması üçün əlverişli şərait Füzuli, Ağdam, Kəlbəcər və Cəbrayıl şəhərlərində mövcuddur. İqtisadi-coğrafi mövqe və nəqliyyat qovşağında yerləşmə imkanlarına görə isə Füzuli şəhəri böyük əhəmiyyətə malikdir.

XX əsrin əvvəllərindən avtonəqliyyat vasitələrinə texniki servisin təşkili müxtəlif formalarda həyata keçirilir. Avtomobiləşmə səviyyəsinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq işğaldan azad olunmuş ərazilərdə avtomobil xidməti müəssisələrinin rolu avtomobilləri və avadanlıqları yaxşı vəziyyətdə saxlamaq üçün mühüm layihələrdəndir.

Avtonəqliyyat vasitələrinə texniki servisin təşkili ən dinamik və sürətlə inkişaf edən xidmət sferalarından biridir. Avtomobil sahibləri və avtomobil xidməti şirkətləri arasındakı olan bu münasibət avtomobilin istismar müddətində bərpasına yönəlmiş xidmətlərin xüsusi institusional mexanizmi kimi baş düşülə bilər. Yaradılan texniki servis texniki tələblər daxilində müştərinin isəyi ilə avtomobilin istismara yararlılığını, etibarlılığını və maksimum texniki mövcudluğunu, həmçinin müştərinin sərf etdiyi minimum vaxtı təmin etməyi bacarmalıdır. Avtonəqliyyat vasitələrinin texniki servisində texniki istismarının təmin edilməsi vacibdir. Avtomobillərin yanacaq ilə təmin edilməsi və nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsizliyini təmin edilməsi texniki istismarının təmin edilməsinə daxil olan anlayışlardır. Qarabağ ərazisi və ya ətraf yeddi rayonda servis mərkəzinin yaradılması üçün avtomobillər üçün ehtiyat hissələri və materiallar satılan mağaza, yanacaq doldurma məntəqələri, yol təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və tənzimlənməsi xidmətləri və avtosalonlar mövcud olmalıdır.

İşğaldan azad olunmuş rayonlar və Dağlıq Qarabağ döyüş bölgəsi olduğundan düşmən tərəfindən dağıdılmış, təbii sərvətləri və ekoloji mühiti təhlükə altında qalmışdır, bu səbəblərdən qurulacaq

nəqliyyat şəbəkəsi ekoloji cəhətdən təmiz nəqliyyat vasitələrinə üstünlük verilməsi tövsiyə olunur. Daxili yanma mühərrikli avtomobillərin ekologiyaya vurduğu zərəri azaltmaq məqsədi ilə bu ərazilərdə xüsusi ilə Dağlı Qarabağ regionunda ekoloji cəhətdən təmiz elektromobillərdən istifadəyə təşviq məqsədəuyğundur. Dağlıq Qarabağ ərazisində mövcud olan sərt iqlim bu avtomobillərində ömrünü qısaldır, müəyyən nasazlıq və imtinaların yaranmasına gətirib çıxaracağı məlumdur. Texniki xidmət müəssisələrində göstərilən lazımi texniki xidmət, təmir işləri onların ömrünü uzatmağa xidmət edəcəkdir və buna görə də nəqliyyat infrastrukturunun qurulması istiqamətində aparılan işlər sırasında işğaldan azad olunmuş ərazilərdə avtomobil servisinin təşkili böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Avtoservislərin inkişaf edərək genişlənməsi avtomobillər üçün cari və əsaslı təmir kimi xidmətlər qrupunun işləməsinə və inkişafına artan tələblər qoymuşdur. Əhaliyə məxsus avtomobillərə xidmətlərin mövcud təsnifinə uyğun olaraq, diaqnostika, texniki xidmət, şinlərin quraşdırılması, təmiri və s. kimi bu xidmətlər müxtəlif sənaye qruplarına aiddir, lakin nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyətinin və istismar xüsusiyyətlərinin qorunması ilə əlaqəli ehtiyacların ödənilməsinə yönəldilmişdir, fikrimcə bunları ümumi "avtomobil xidməti" adı altında birləşdirmək məsləhətdir, xüsusən bu müddət bu xidmətləri göstərən avtomobil sahibləri və mütəxəssisləri arasında geniş istifadə olunur. Avtomobil xidməti sürətlə inkişaf edən xidmət sahələrindən biridir [1].

Avtoservisin təşkili xüsusiyyətlərinin inkişafı üçün xüsusi ilə də texniki servis müəssisələrin təkmilləşdirmək üçün avtoservis müəssisələrinin fəaliyyətində dövlət tənzimlənməsini genişləndirmək lazımdır. İnkişaf etdirilən fəaliyyətlər aşağıdakı kimi olmalıdır:

- Dövlət tənzimlənməsi proqramının yaradılması ilə nəqliyyat vasitələrinə göstərilən xidmətlərin proqrama yönəldilmiş idarəetmə metodları əsasında inkişaf etdirilməsi;
- Avtomobillərin texniki istismarı qaydalarına, ümumilikdə xidmət və təmir işlərinin sertifikatlaşdırılmasına dövlət baxışı və ətraf mühit nəzarəti ilə riayət olunmasına nəzarətin təşkil olunması;
- Nəqliyyat vasitələrinə xidmət göstərən müəssisələr arasında rəqabət mühitinin formalaşması üçün şərait yaradılması;
- Təmir və texniki baxış işləri yerinə yetirən avtomobil xidməti göstərən avtoservislərin sıralaması.

Nəqliyyat vasitələrinə xidmət göstərən avtoservis müəssisələrinin fəaliyyətini nizamlayan qanuni və nizamlayıcı baza, inkişafın başlanğıc pilləsində olduğundan aşağıdakı tədbirlərin görülməsi çox mühimdir:

- avtomobil texniki xidmət müəssisələri üçün tələbləri nəqliyyat vasitələri xidməti bazarında fəaliyyət qaydalarını tənzimləyən normativ aktların hazırlanmasının təşkil edilməsi;
- ekologiya qorunması, investisiya qoyuluşu və kredit proseslərini nizama salan normativ-hüquqi sənədlərin, həmçinin texniki xidməti göstərən təşkilatlara mümkün yardım üsullarını və dəstək metodlarını müəyyən edən sənədlərin hazırlanması və təsdiq edilməsi [2];
- avtoservis sisteminin normativ-texniki, tənzimləyici, metodoloji, təşkilati, texnoloji və informasiya dəstəyinin (texniki, tənzimləyici, metodoloji, təşkilati, texnoloji və məlumat və istinad sənədlərinin hazırlanması, inkişafı müxtəlif istiqamətləri tənzimləmək üçün zəruri olan) avtomobil xidməti sisteminin formalaşması və işləməsi);
- regionda ticari məqsədlər həyata keçirilən nəqliyyat vasitələrinin təmiri və texniki xidmətinə dair lisenziyalaşdırma fəaliyyətinə dair qanunlara dəyişiklik və əlavələr (yerinə yetirilən xidmətlərin keyfiyyəti və normalara uyğunluğuna görə məsuliyyət bəndinin tətbiqi; diaqnostik texnologiya, emal müəssisələrinin normal işləməsi üçün zəruri şərtlərin məcburi mövcudluğu və s.)
- avtoservis müəssisələrinin fəaliyyətini tənzimləyən hissədə yaranan ziddiyyətlərin həll yolu üçün normativ qanunların qəbulu, əhaliyə məxsus avtomobillərin təmiri və istismarı.

Ərazilərdə təşkil olunan avtomobil servisləri və ya əsas istehsal müəssisələri təyinatına görə təsnif oluna bilər:

- Nəqliyyat vasitələrinə texniki xidmət göstərilən stansiyalar vardır ki onlar TXS-adlanır;
- Şəhər daxilində yol xidməti göstərən stansiyalar mövcuddur ki- yol xidməti stansiyaları yəni YXS-adlanır.
- Avtomobillərə texniki xidmət göstərilən başqa qaraj istismarı stansiyaları ;

- Özəl avtomobil servis mərkəzləri ;
- ticarət mərkəzləri mövcuddur ki əhaliyə məxsus nəqliyyat vasitələrinə texniki xidmət göstərilir (TXM);

Avtomobillə göstərilən xidmətdən aslı olaraq beş növ avtomobil xidməti təsnif olunur[3]:

- Diler avtoservis xidməti
- Universal xidmətlərin göstərildiyi avtoservislər
- Yüksək texniki avadanlıqla təchiz olunmuş İxtisaslaşdırılmış;
- Nəqliyyat vasitələrinə göstərilən mobil xidmət;
- Avtomobil həvəskarı tərəfindən özünə xidmət;

Müəyyən bir ödəniş üçün avtomobil həvəskarlıları tərəfindən xidmətlər göstərilir və öz əlləri ilə müəyyən müddətdə istifadə edə biləcəyi azad servis xidmətlərdir. Bu cür avtomobil xidmətlərində, rəhbərliyin nəzarəti altında nəqliyyat vasitəsinə posta apararaq təhlükəsizlik tədbirləri, soyunma otağının yeri, duş və tualetin yeri, avadanlıqdan istifadə qaydaları və zədələnmiş alətlər üçün kompensasiya məbləği bildirilir. Çətin hallar yaranarsa mütəxəssis köməyindən istifadə olunur.

Universal avtoservislər bir çox avtomobil modelində peşəkar və ixtisaslaşmış, onlar üçün geniş xidmətlər təklif edən müəssisələr hesab olunur Bu müəssisələrdə xüsusi tələblər yoxdur və bu amil görülmə işin keyfiyyətinə görə aşağı qiyməti mövcuddur. Bellə stansiyalar seçərkən daha diqqətli olmaları avtomobil sahiblərinə tövsiyə olunur.

Mobil avtomobil xidməti müştəriyə avtomobil təmiri xidmətləri göstərən şirkətlərdir ki, onlar müəyyən alətlər dəsti testerlər ilə təchiz olunmuş texniki yardım maşınının özü, işgaldan azad olunmuş rayonlar və Dağlıq Qarabağın istənilən bölgəsində yaradılan avtoservislərin köməyi ilə öz imkanları daxilində lazımi yardımı dərhal təmin edə biləcəkdir.

Avtomobil sahibləri ani zamanda çarəsiz vəziyyətdə olduqda və ya avtomobilində nasazlıq və imtina yaranarsa mobil servis müştərinin yanına getməklə avtomobil təmiri və texniki baxış xidmətləri göstərir. Bu xidmət xüsusi bir alətlər dəsti, avadanlıq dəsti ilə təchiz olunmuş texniki yardım vasitəsi ilə , imkanları daxilində dərhal lazımi yardımı göstərəcəkdir.

Avtomobili xidməti bir atelyədə deyil, məsələn, avtomobilin xarab olduğu yerdə kifayət qədər sadə xidmətlər göstərə bilməsi ilə əlverişlidir. Əsasən belə xidmətlər fiziki cəhətdən avtomobili emalatxanaya çatdırı bilməyən müştərilər tərəfindən sifariş olunur.

Mobil texnologiyaların texniki vasitələri İnternetə giriş modulu olan smartfonlar, planşet kompüter vasitələri, hibrid cihazlar, netbuklar, mini noutbuklar və digər bağlı cihazlardır. Avtoservis sektorunda mövcud olan mobil texnologiyalar geniş şəkildə idarə olunur.

Avtoservisin xidmətlər sahəsi sosial-iqtisadi problemləri həll edir və nəqliyyat infrastrukturunda əhəmiyyəti artır.

Qrup daxilində avtoservislər xüsusi marka avtomobillərə görə təsnif edilir. İxtisas səviyyəsinə görə aşağıdakı avtoservis növləri var:

- 1) Xarici ölkələrdə istehsal olunmuş nəqliyyat vasitələrinin təmiri üzrə peşəkarlaşmış;
- 2) yerli istehsal olan avtomobillərin təmiri üzrə peşəkarlaşmış;
- 3) yerli və xarici istehsalı olan nəqliyyat vasitəsinə xidmət göstərmək.

Avtoservis xüsusiyyətlərinə daxil olan əsas xüsusiyyətlərlə yanaşı işçilərinin sayının azalması, texniki təsirlərin yerinə yetirilmə zamanı keyfiyyətin daha çox yüksəldilməsi, işçilərinin işlədiyi şəraitinin yüksəldilməsinə gətirib çıxarır. Texniki xidmət və cari təmir işlərinin tutumunun azaldılması lazımi işlərə uyğun mexanikləşdirmə avadanlıqları tətbiqi hesabına əldə olunur. Məsələn, yuma-təmizləmə işlərində lazımi mexanika vasitələrinin tətbiqi əmək tutumunu 7,5 dəfə, qaldırıcı vasitələrdən istifadə isə iki dəfəyə qədər azaldır. Bu səbəblərdən dolayı avtomobillərin hərəkət tərkiblərinin texniki xidməti, təmiri, saxlanması və istismar materialları ilə təchiz olunmasında texnoloji avadanlığın təyinatı, təsnifatı, quruluşu və iş prinsipinin öyrənilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir

Nəqliyyat infrastrukturunun əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etdiyi regionlarda ixtisaslaşmış stansiyalar daha geniş yayılmışdır. İxtisaslaşdırılmış stansiyalara diaqnostika işləri, əyləc təmiri və texniki qulluq işləri enerji əchizəti və elektrik sistemində yaranan nasazlıq və imtinaların təmiri, akkumulyator təmiri və doldurulması, kuzovda batıqlarının təmiri, yuyulması və s.

İş məntəqəsinin həcminə görə avtoservislərin kiçik, orta və böyük növləri mövcuddur.

- Kiçik stansiyalara malik avtoservislər yuma və diaqnostika işləri ilə yanaşı ağır olmayan texniki xidmətləri yerinə yetirir və bu işlərə yağlama, təkər, elektrik karbürətor, akkumulyatorun doldurulması, sadə kuzov işləri, kuzov boyama, qaynaq, və texniki təmir işləri kimi xidməti sahələr, aksesuarlar və avtomobil detalları satışı.
- Orta xidmət yerinə yetirən avtoservisin stansiyalarında kiçik xidmət göstərən avtoservislərlə eyni funksiyaları görür və görülən işlər demək olar ki eynidir. Orta xidmət yerinə yetirən avtoservislər nəqliyyat vasitələrinə və onun aqreqlarının diaqnostika edilməsi, nəqliyyat vasitəsinin tam rənglənməsi, döşəmə işləri, sistemlərin dəyişdirilməsi, akumulyatorun təmiri və satışı həyata keçirilir.
- Böyük xidmət yerinə yetirən avtoservisin stansiyaları orta səviyyəli stansiyalara bənzər bütün növ əsaslı və cari təmir işləri tam olaraq yerinə yetirirlər. Böyük stansiyalarda mexanizm və detalları əsaslı təmiri üçün ixtisaslaşmış sahələr mövcuddur. Diaqnostika və təmir işləri üçün istifadə edilə bilən emalatxanalar mövcuddur. Bu stansiyalarda avtomobillərin satışı mümkündür .

Nəticə

Tədqiqat, işğaldan azad olunmuş Qarabağ ərazisi və ətraf yeddi rayonda avtoservisin təşkili zamanı yaranan xüsusiyyətlərinin, səmərəliliyinin artırılması probleminin aktuallığını sübut etməyə və bir sıra nəzəri nəticələr və praktik tövsiyələr hazırlamağa imkan verdi.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə avtomobil xidməti müəssisələrinin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər nəqliyyat infrastrukturunun şaxələnməsi və inkişafı üçün əhəmiyyətlidir.

Avtoservis xidməti müəssisəsi aşağıdakı əsas vəzifələri həll etmək məcburiyyətində qalır:

- İşçi postların planlaşdırılması, tikintisi və qurulması;
- avtomobillərin istismar müddəti ərzində cari təmir işləri və texniki baxış;
- avtomobilin aqreqlər, qovşaqlar və avtomobil yağlarının tədarükünü ;
- emalatxanaların diaqnostik avadanlıq, alətlər dəsti ilə təchiz edilməsi;
- avtomobillərə xidmət göstərilməsi zamanı iş həcmi planlaşdırılması ;
- avtomobil təmirinin təşkili metodlarının yaradılması.

Ədəbiyyat

1. Avtomobil nəqliyyatı müəssisələrinin layihələndirilməsi Bakı-2016
2. Allahverdiyev.A.M. Avtoservisdə istismar materialları Bakı-2016
3. Anuryev Dizayner üçün bələdçi–Maşinist: 8-ci nəşr, Yenidən iş və Maşınqayırma, 2001
4. S.K.Gözalov, R.T.Məmmədov Avtoservisin texnoloji avadanlığı Bakı, 2019,237 s.
5. R.T.Məmmədov Avtomobillərin texniki istismarı Bakı-2016
6. Məmmədov H.N. Avtomobillərin istehsalı və təmiri.Dərslik. Bakı, “Təhsil” NPM, 2003-cü-il, 290 s.
7. Z.Qafarov, E.Əliyev “Müasir beynəlxalq nəqliyyat hüququnun Azərbaycan Respublikasında tətbiqi” Bakı, 2002
8. Napoliski.G.M Texnoloji dizayn, avtonəqliyyat müəssisələri, dərslik.1993
9. Azərbaycan Respublikasında nəqliyyat infrastrukturunun yeniləndirilməsi və inkişafına dair Dövlət Proqramı|| (2006-2015-ci illər)
10. “Nəqliyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu 11.06.1999
11. Biznesdə müasir texnologiyaların informasiya portalı [Elektron resurs]– URL:<https://www.workintelligent.ly/information-mobility-business>
12. Çekmarev A.A, Osipov.V.K mühəndislik haqqında dərslik 2002, 493 s,
13. Canmırzəyev A.C. Avtomobillərin texniki istismarı. Bakı, BDU, 1998, 386 s

Rəyçi: tex.ü.f.d.dos. Q.Manafov

Göndərib: 23.02.2022

Qəbul edilib: 26.03.2022